

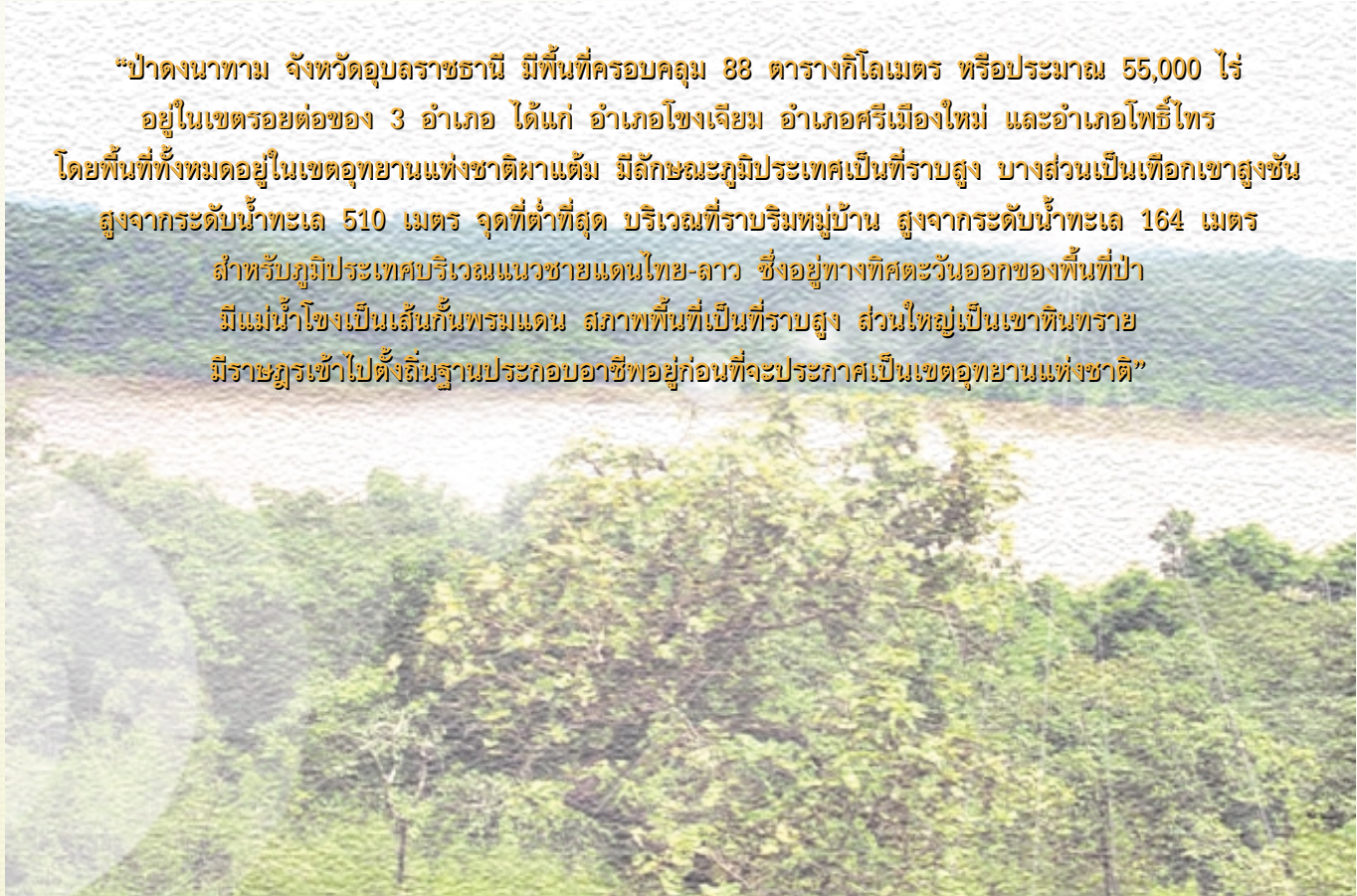
ชีวิตพอเพียง

ที่ป่าดงนาทาม

เรียบเรียงโดย นคร สำเภาทิพย์

เสด็จฯ ไปเยี่ยมโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ป่า
ดงนาทาม เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2541

“ป่าดงนาทาม จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ครอบคลุม 88 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 55,000 ไร่ อยู่ในเขตรอยต่อของ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอโขงเจียม อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโพธิ์ไทร โดยพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง บางส่วนเป็นเทือกเขาสูงชัน สูงจากระดับน้ำทะเล 510 เมตร จุดที่ต่ำที่สุด บริเวณที่ราบริมหมู่บ้าน สูงจากระดับน้ำทะเล 164 เมตร สำหรับภูมิประเทศบริเวณแนวชายแดนไทย-ลาว ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ป่า มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง ส่วนใหญ่เป็นเขาหินทราย มีราษฎรเข้าไปตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพอยู่ก่อนที่จะประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ”

มีหมู่บ้านอยู่ในป่าดงนาทาม 16 หมู่บ้าน ประชากร 1,776 ครอบครัว 9,568 คน บางหมู่บ้านตั้งมานานกว่า 300 ปี โดยหมู่บ้านที่ใหม่ที่สุดตั้งมานานไม่น้อยกว่า 50 ปี ดังนั้น หมู่บ้านต่างๆ จึงมีสภาพถิ่นฐานมั่นคงถาวรและมีการพัฒนาด้านต่างๆ ยกเว้น บ้านปากลา บ้านโง้งนขาม และบ้านดงนา ซึ่งอยู่บริเวณใจกลางของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จึงเป็นข้อจำกัดในการพัฒนา ส่งผลให้หมู่บ้านทั้ง 3 ดังกล่าว ยังไม่มีไฟฟ้าและไม่มีถนนที่สามารถใช้ได้ รวมทั้งขาดบริการสังคมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

สภาพพื้นที่ส่วนมากเป็นหินและมีผิวดินตื้นไม่เหมาะสำหรับการเกษตรกรรม รายได้ของราษฎรมาจากการทำนา ปลูก การเก็บของป่าชายและการตัดไม้ รวมทั้งการเข้าไปรับจ้างทำงานในเมืองและกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ การที่ด้านตะวันออกของป่าดงนาทามเป็นชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่ง

ยังมีการเคลื่อนไหวของกองกำลังติดอาวุธ ส่งผลให้มีการลักลอบค้าอาวุธสงครามและยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา เพราะมีผลตอบแทนสูง จึงจูงใจให้ราษฎรหาเลี้ยงชีพด้วยการกระทำในสิ่งที่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรที่บ้านโง้งนขามและบ้านดงนา ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2537 หมู่บ้านดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณใจกลางป่าดงนาทาม ซึ่งเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ผืนสุดท้ายของจังหวัดอุบลราชธานี และอยู่ใกล้กับแม่น้ำโขง ชายแดนไทย - ลาว ทรงพบว่าราษฎรมีความยากลำบากในการเดินทางติดต่อกับชุมชนภายนอก เนื่องจากไม่มีถนน มีเพียงทางเดินผ่านป่าทึบเป็นระยะทางกว่า 20 กิโลเมตร แต่ถ้าในช่วงที่แม่น้ำโขงไหลไม่แรงนักก็สามารถใช้การสัญจรทางเรือได้

ความยากลำบากในการสัญจรนี้ ทำให้

ราษฎรที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือประสบอุบัติเหตุต้องเสียชีวิตจากการที่ไปหาหมอไม่ทัน เด็กๆ ไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะโรงเรียนอยู่ห่างไกล และราษฎรประสบปัญหาด้านโภชนาการ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหินแข็ง เพาะปลูกไม่ได้ผล ทำให้ไม่มีอาหารพอเพียงสำหรับครอบครัว

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริแก่แม่ทัพภาคที่ 2 (ในขณะนั้นคือ พลโทสุรยุทธ จุลานนท์) ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณาช่วยเหลือราษฎรบริเวณพื้นที่ป่าดงนาทาม ในเรื่องสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย โภชนาการและการประกอบอาชีพ โดยให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวช่วยกันรักษาป่าด้วย

กองทัพภาคที่ 2 ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริ โดยจัดตั้งคณะกรรมการและจัดทำ “โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ป่าดงนาทาม” ขึ้น โดยมีกองวางแผนเตรียมพร้อม

ด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในระดับพื้นที่ในเขตกองทัพภาคที่ 2 เป็นหน่วยงานประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแม่บท โดยยึดแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการต่อสู้แบบเบ็ดเสร็จเป็นหลักในการดำเนินงาน ใช้กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชนผสมผสานกับแผนงานด้านความมั่นคง เป็นแนวทางการพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าว มีแผนงานหลักในการดำเนินงาน 3 แผนงาน ได้แก่ แผนงานการพัฒนาคุณภาพชีวิต แผนงานการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนงานบริหารโครงการและรักษาความมั่นคง นอกจากนี้แผนงานดังกล่าวแล้ว ยังมีแผนงานอื่นๆ ได้แก่ แผนงานการพัฒนาอาชีพรายได้ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันดำเนินการพัฒนาในพื้นที่โครงการตามขีดความสามารถของแต่ละหน่วยงาน โดยมีเป้าหมายดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

แผนงานการพัฒนาคุณภาพชีวิต

1. จัดและขยายบริการด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้นในพื้นที่ของแต่ละตำบลตามความเหมาะสม เพื่อให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ
2. เสริมสร้างสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคให้แก่ เด็ก เยาวชน และประชาชนให้ได้ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
3. จัดและกระจายบริการการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน
4. จัดและกระจายบริการสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมและจำเป็นให้แก่ประชาชนและชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่โครงการ

*แม้ว่าจะสามารถเสด็จ
พระราชดำเนินอย่างสะดวกสบาย
โดยเฮลิคอปเตอร์
แต่ก็ทรงเลือกที่จะเสด็จฯ
โดยพระบาทนาราชมูร
จากบ้านโห่งนวมกลาง
ป่าดงนาทามไปเยี่ยมราษฎร
ที่บ้านดงนา ริมแม่น้ำโขง
ระยะทางเกือบ 10 กิโลเมตร
ทรงเป็นตัวอย่างที่ดีให้ราษฎร
เห็นว่าถึงแม้
ไม่มีถนนหนทางใหญ่โต
แต่ก็สามารถเดินทาง
ถึงกันได้*

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้รวมกลุ่มประชาชนจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์
6. จัดและกระจายบริการการศึกษา ระดับประถมศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนให้ครบทุกหมู่บ้าน รวมทั้งพิจารณานำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น
7. จัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้

แผนงานการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. จัดระเบียบที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎรที่ตั้งอยู่ในเขตและติดเขตอุทยานแห่งชาติให้ชัดเจน ตลอดจนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับชุมชน
2. พัฒนาและฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายโดยการปลูกป่าทดแทนและดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้มีป่าอนุรักษ์อย่างน้อยร้อยละ 60 ของพื้นที่
3. พัฒนา อนุรักษ์ และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามแนวทาง **“คนอยู่ร่วมกับป่า”**

แผนงานบริหารโครงการและรักษาความมั่นคง

1. จัดตั้งหมู่บ้านให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
  2. เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในหมู่บ้านเป้าหมายตามแนวชายแดนไทย - ลาว โดยจัดระบบประชากร และระบบป้องกันตามยุทธศาสตร์การต่อสู้เบ็ดเสร็จ (total defense)
  3. ดำเนินการจัดวิทยาและประชาสัมพันธ์ด้วยมาตรการและสื่อต่างๆ เพื่อลดความหวาดระแวงของประเทศเพื่อนบ้าน
  4. ป้องกันแก้ไขปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- ผลการดำเนินงานในช่วง 7 - 8 ปีที่ผ่านมา ได้ทำให้ราษฎรในป่าดงนาทาม มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีอาหารบริโภคอย่างพอเพียง เนื่องจากการพัฒนาแหล่งน้ำ

และพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยเฉพาะเมื่อ พันเอกพิเชษฐ์ วิสัยจร อดีตผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 6 ได้จัดทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายโครงการ โดยลงทุนครัวเรือนละพันกว่าบาท ทำบ่อน้ำขนาดเล็กๆ เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด ไก่ โดยใช้ปลวกเป็นอาหาร และปลูกพืชผัก โดยใช้สารชีวภาพอีเอ็ม ซึ่งสามารถจัดทำได้เอง ช่วยให้ดินดีและผลผลิตสูง

พันเอกพิเชษฐ์ ขจรกล้า ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ป่าดงนาทาม เสนอต่อวิทยาลัยการทัพบก (วทบ.) เมื่อปี 2544 พบว่า ราษฎรมีส่วนร่วมกับโครงการในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านการลงมือปฏิบัติตามแผน นอกจากนี้ ยังมีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพหลากหลาย นอกเหนือจากการทำนา ซึ่งจะเป็นหลักประกันว่ามีข้าวพอเพียงเพื่อการบริโภค สำหรับอาชีพที่เป็นรายได้อื่นๆ ได้แก่ การค้าขาย ทอผ้า หานหม้อไม้ หรือของป่า และรับจ้าง ทำให้ราษฎรมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 22,553 บาท/ครัวเรือน/ปี นับว่าเป็นรายได้เฉลี่ยที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในชนบทโดยทั่วไป

การที่กิจกรรมของโครงการได้มีการพัฒนาอาชีพ สร้างสาธารณูปโภคที่จำเป็นอย่างพอเพียง พัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความเข้าใจจิตสำนึกตระหนักรู้ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เป็นผลให้ราษฎรที่เคยออกจากชุมชนไปรับจ้างทำงานต่างถิ่นในช่วงฤดูแล้งลดน้อยลงที่สำคัญแทบจะไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า หรือค้าของผิดกฎหมาย ทั้งยาเสพติด อาวุธสงคราม และสินค้าเสี่ยงภาษี ในขณะที่สุขภาพอนามัยและภาวะโภชนาการในภาพรวมก็ดีขึ้น จากการศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริโภคอาหารและมีสถานอนามัยกระจายให้บริการในพื้นที่ รวมทั้งถนนหนทางก็ได้รับการปรับปรุงให้สามารถเดินทางติดต่อกับเส้นทางหลักที่จะไปอำเภอและจังหวัดได้สะดวกยิ่งขึ้น แต่ก็ยังเป็นเส้นทางเล็กๆ ที่ไม่ทำลายธรรมชาติมากนัก

การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรและพระราชดำรินครั้งนั้น นอกจากจะบังเกิดผลเป็น **“โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ป่าดงนาทาม”** ซึ่งเป็นโครงการในลักษณะบูรณาการ คือ การระดมหลายหน่วยงานเข้ามาทำงานพัฒนาในพื้นที่เดียวกัน โดยมีฝ่ายทหารทำหน้าที่ประสานงานแล้ว พระจริยวัตรและกระแสพระราชดำรัสยังคงเป็นแบบอย่าง และแนวทางที่นักพัฒนาทั้งหลายสมควรดำเนินตามรอยพระยุคลบาท

แม้ว่าจะสามารถเสด็จพระราชดำเนินอย่างสะดวกสบายโดยเฮลิคอปเตอร์ แต่ก็ทรงเลือกที่จะเสด็จฯ โดยพระบาทนาราชฎากรจากบ้านโหนดงามกลางป่าดงนาทามไปเยี่ยมราษฎรที่บ้านดงนา ริมแม่น้ำโขง ระยะทางเกือบ 10 กิโลเมตร **ทรงเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้ราษฎรเห็นว่าถึงแม้ไม่มีถนนหนทางใหญ่โต แต่ก็สามารถเดินทางถึงกันได้** ในขณะที่ ถ้ามีถนนอาจจะต้องสูญเสียป่าที่อุดมสมบูรณ์ไป การสร้างถนนไม่ใช่เรื่องยาก แต่ขึ้นอยู่กับว่าชุมชนจะมีความพร้อมที่จะช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้หรือไม่ เพียงใด

สำหรับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้านั้น ได้พระราชทานเรือ 2 ลำ สำหรับขนส่งคนป่วยไปโรงพยาบาล และพระราชทานทุนให้เด็กหญิงในหมู่บ้าน 2 คน ไปเรียนวิชาพยาบาล เพื่อกลับมาประจำยังสถานอนามัย ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้จัดสร้างขึ้นสนองพระราชดำริ พร้อมกันนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดโครงการจักรยานให้เด็กๆ ในป่าดงนาทาม ซึ่งไปเรียนยังหมู่บ้านที่มีโรงเรียน

โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ป่าดงนาทาม สะท้อนให้เห็นว่า บางทีการพัฒนาที่ไม่ใช่การหยิบยื่นความช่วยเหลือตามแบบคนเมืองจนคนชนบทผู้รับผลการพัฒนาเกิดความ **“รำลึก”** แต่การพัฒนาอาจจะเป็นเพียงสร้างศักยภาพให้คนชนบทสามารถเดินเข้ามาหาความเจริญเท่าที่เขาต้องการ โดยยังสามารถใช้ชีวิตชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบพอเพียงอย่างมีความสุขเอื้ออาหารพึ่งพิงอิงกันระหว่างคนกับธรรมชาติหรือระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเองอย่างยั่งยืน รอบคอบและรู้เท่าทันความเจริญ

การเลี้ยงกบในบ่อพลาสติก
ซึ่งสามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกร

